

Процик Святослав, здобувач фахової передвищої освіти

I курсу спеціальності «Комп'ютерні науки»,

науковий керівник Павелко Я.Б.

Лихослів'я серед молоді

Як елемент духовного насилля, механізм примусу, лихослів'я супроводжує людство здавна, хоча його постійно засуджують культура, релігія, мораль. Світові релігії, зокрема християнство й іслам, вважають лихослів'я важким гріхом, який потребує відпущення і покаяння. У численних старослов'янських джерелах зазначається, що «матерна лая» є образливою одночасно для трьох матерів: для Матері Господа, для всіх матерів людських (зокрема і матері лихослова) і для Матері Землі. У богословських підручниках зазначається, що той, хто вживає брудну лайку, перш за все ганьбить честь матерів: «Він уподібнюється до тієї потвори, яка слово «матір» пов'язує лише з блудом і брудом, і знущається з неї, хоч і сам нею народжений» [1, с. 6]. Словник української мови дає таке тлумачення цього слова: «Лихослів'я - вживання лайливих, соромітних слів // Грубі, недобррозичливі слова і вирази, вживані щодо кого-небудь» [2, с. 248]. Філософи та психологи для визначення цього явища, використовують ще термін «інвектива». Що означає: «інвектива (лат. *Investiva oratio* - «лайлива мова») - різкий викривальний виступ проти кого-небудь, чого-небудь; образлива промова, лайка, випад» [2, с. 249]. «Інвектива» (лихослів'я) є однією з груп, які містить загальний термін «знижена мова». «Зниженість» - те, що не відповідає уявленням представників певної (як правило, провідної, панівної на цьому етапі історії) субкультури про належну і правильну поведінку [2, с.57]. На думку вчених лихослів'я в мові використовується ще й тому, що інвективна лексика має і низку позитивних психологічних характеристик: функціональність, критичність, образність, амбівалентність. В.Жельвіс дає ґрунтовне пояснення, чому лихослів'я є

амбівалентним поняттям. Залежно від ситуації мовлення, інтонації, міміки практично всі інвективи можна використовувати як у негативному, так і в позитивному значенні. Можна когось обізвати «чорт», або ж похвалити: «От чортяка!», - маючи на увазі спритність, наполегливість, невтомність. Щоб лихі слова сприймалися без образи, необхідно дотримуватися таких умов: відповідна ситуація спілкування, рівноправність партнерів по спілкуванню, доброзичлива інтонація, усмішка. Тобто в такому випадку лихослів'я є демонстрацією нейтрального або позитивного ставлення до партнера [3, с. 58].

Проте не зважаючи на позитивний бік, лихослів'я - це прояв неосвіченості, неграмотності, низького культурного рівня. Використання ненормативної лексики показує зубожіння мови, аморальність мовця, десоціалізацію його в суспільстві. На поширення ненормативної лексики серед підлітків впливають мікро- та мезо- фактори: сім'я, сусіди, однолітки, школа, ЗМІ та ін. Сім'я — перший і основний інститут соціалізації особистості. З'явившись на світ, дитина являє собою «чисту дошку», вона не народжується поганою чи доброю, схильною чи не схильною до лихослів'я. Саме в сім'ї дитина навчається вимовляти перші слова, робити перші кроки, засвоює певні ролі поведінки. Все, що дитина потім засвоює і відтворює, залежить від батьків, від мікроклімату сім'ї. Також важливим фактором, який сприяє поширенню лихослів'я у підлітків, є розходження між словами і діями дорослих (тих хто виховує дитину). Часто буває так, що батьки обіцяють щось купити чи провести день з дитиною, але цих обіцянок не виконують. Якщо це повторюється багато разів, авторитет дорослого у очах дитини падає; і всі його слова набувають іншого значення. Лайливим словам дитина може навчитися у спілкуванні з однолітками. Лихослів'я в групі підлітків служить як важливий фактор утвердження в групі, відчуття себе дорослим, самостійним. Лихословити для них модно та круто; якщо хтось з групи однолітків цього не поділяє — то він буде ізольований. Також важливим є вплив школи на поширення лайливих слів у підлітків. Школа є місцем, де підліток проводить найбільше свого часу, тому можна вважати, що саме в стінах школи створюються умови для розвитку його особистості. В школі дітей навчають не тільки читати й писати, але й дають

уявлення про загально прийняті цінності. Школа являє собою суспільство в мініатюрі – саме тут відбувається формування особистості. Сьогодні приклади лихослів'я діти можуть почути будь-де і будь-коли: в міському транспорті, на вулиці, в магазині, аптеці та інших місцях. Лихословлять сусіди, друзі, батьки, однолітки, літні люди. Такий стихійний вплив різних людей вчить підлітка різноманітним формам лихослів'я і сприйняття нецензурних слів як не від'ємної частини нашої повсякденної мови. Не менший вплив на поширення лихослів'я серед підлітків чинять ЗМІ. Наданий час не можна уявити дитину, яка б не проводила свій вільний час за комп'ютером, телевізором, в соціальних мережах інтернету. Перед сучасними дітьми відкривається великий простір найрізноманітнішої інформації, але так як в інтернеті та по телебаченню інформація йде не відфільтрована, то підліток, на відміну від дорослого, не може поділяти цей великий потік інформації на корисну і не потрібну, тому дуже часто обробляє та переглядає не потрібну інформацію.

Підлітковий вік - складний по своїй суті, оскільки є перехідним від дитинства до дорослості, відбувається зміни в усіх напрямках: і в фізичному, психічному, духовному особистісному розвитку і в оточуючому середовищі підлітка, а точніше в вимогах і очікуваннях до нього. Підліткам притаманне відчутті дорослості і наслідування поведінки дорослих. Саме через це він і є найбільш сенситивним до засвоєння та використання лихослів'я в мові.

Хоч тема лихослів'я поширена і її дослідженням займаються багато вчених, вивчення її, особливо в підлітковому віці, стикається з певними труднощами. Це може бути пов'язано як з самим віком, який є дуже критичним, перехідним, переломним періодом в житті дитини. Крім того, феномен лихослів'я належить до категорії «табуєваних» предметів дослідження, тому багато хто не хоче говорити на цю тему відкрито. Тому в рамках даної теми нами було проведено анонімне опитування студентів на визначення причин поширення лихослів'я.

На початку дослідження ми висунули гіпотезу: на нашу думку соціальними чинниками, які впливають на поширення лихослів'я серед молоді є такі

соціальні інститути як сім'я та навчальний заклад. Для перевірки даної гіпотези ми розробили два опитувальники «Ставлення та розуміння студентами явища «лихослів'я» та «Виявлення причин вживання лихослів'я підлітками»». Опитувальник «Ставлення та розуміння студентами явища «лихослів'я»» складався з двадцяти тверджень, які включали у себе запитання, що стосувалися ставлення і розуміння респондентами явища лихослів'я. На ці твердження потрібно було відповісти: так, ні, не знаю. Опитувальник «Виявлення причин вживання лихослів'я підлітками» складався з шістнадцяти запитань, на які респонденти повинні були дати короткі відповіді. Запитання були спрямовані на виявлення висловів, які вживаються підлітки в середовищі однолітків, а також з'ясування ставлення та емоційний стан респондентів, коли на них «впливали» такими словами вчителі та батьки. Для даного дослідження була взята вибірка студентів першого курсу Галицького фахового коледжу імені В'ячеслава Чорновола.

Провівши і обробивши наше дослідження ми підтвердили гіпотезу та з'ясували причини і чинники, які впливають на поширення лихослів'я серед підлітків. Зокрема на поширення лихослів'я впливає сім'я, навчальний заклад та група однолітків. Також побачили, що лихослів'я з боку дорослих до дитини, дуже погано впливає на особистісний розвиток та психіку підлітка. Було виявлено, що підлітки засуджують явище «лихослів'я», але все одно його вживають у випадках коли їх щось дратує. Тобто наше дослідження показало, що дана проблема дійсно актуальна на даний час і для вирішення її потрібно створити цілий комплекс профілактичних заходів.

Список використаних джерел:

1. Курахіна І. І. Виховання дітей у сучасній сім'ї // Педагогічна газета. 2006. -7 липня. - С. 16-18.
2. Словник української мови. - К.: Наукова думка, 1973.
3. Стародуб Т. Слово - не горобець... Про особливості вживання лайливої лексики в сучасній українській мові / Т. Стародуб // Тернопіль. - 1995. - No 3.-С. 58-59.

